

تصريف أفعال اللغة التركية وما يقابلها باللغة العربية

م. حسن محمد فرحان عرب

كلية الآداب/ جامعة الموصل

hassan.m.f@uomosul.edu.iq

القبول: ٢٠٠٩/١٠/١٥

الاستلام: ٢٠٠٩/٨/٤

مستخلص البحث

يتناول هذا البحث أنواع الأفعال باللغتين التركية والعربية وتصريف هذه الأفعال. ويهدف البحث إلى سد الفجوة في المكتبات العربية والتركية إذ توجد دراسات قليلة بعنوان معادل الأفعال العربية والتركية. وتكمن أهمية البحث في معرفة الأزمنة في اللغتين العربية والتركية. وقد تم مناقشة الأفعال العربية لخمسة أنواع من الأفعال في اللغة التركية. كما نرى في هذه الأفعال، ما يقابل الزمن الماضي المرئي والفعل الماضي غير المرئي في اللغة التركية هو فعل الماضي في اللغة العربية. والزمن المضارع، والمستقبل هو فعل المضارع في اللغة العربية. يُحسب فعل الأمر كفعل مساعد في التركية. إلى جانب ذلك، هناك نوعان أساسيان من فعل الأمر باللغة العربية. هذه الأفعال هي الأمر الحاضر والأمر الغائب. في هذه الدراسة، تمت مقارنة تصريف الأفعال والاختلافات بينها. كما تمت مقارنة الأزمنة باللغتين التركية والعربية. في البدئ تم تناول الأزمنة باللغة التركية بالترتيب. وتم إعطاء ما يقابل هذه الأزمنة باللغة العربية. بينما تظهر الأزمنة في اللغة العربية بثلاثة أنواع من الأفعال، فقد تبين أن هناك تسعة أزمنة في اللغة التركية. إذا لم نحسب فعل الأمر الذي يعبر عن الطلب، فإن أفعال الماضي والحاضر تشكل النظام الأزمنة في اللغة العربية. الكلمات المفتاحية: اللغة التركية؛ تصريف الأفعال باللغة التركية؛ اللغة العربية والتركية.

Türk Fiil Çekimlerinin Arapçadaki Karşılığı Conjugation of Turkish Verbs and their Equivalents in Arabic

Lecturer Hasan M . F. Arab
College of Art / University of Mosul
hassan.m.f@uomosul.edu.iq

Received: 4/8/2009

Accepted: 15/10/2009

Abstract

This research deals with the types of verbs in Turkish and Arabic and the conjugation of these verbs. The research aims to bridge the gap in Arabic and Turkish libraries, as there are few studies titled equivalents of Arabic and Turkish verbs. The importance of the research lies in knowing the times in the Arabic and Turkish languages. The Arabic verbs have been discussed for five types of verbs in the Turkish language. As we can see in these verbs, what corresponds to the visible past tense and the invisible past tense in Turkish is the past tense in Arabic. The present tense and the future is the present tense in the Arabic language. The imperative verb counts as an auxiliary verb in Turkish. Besides, there are two basic types of imperative verbs in Arabic. These verbs are the present and the absent. In this study, the conjugation of verbs and the differences between them were compared. The times in Turkish and Arabic were also compared. Initially, the tenses were dealt with in Turkish in order. The equivalent of these tenses was given in Arabic. While the tenses appear in the Arabic language with three types of verbs, it was found that there are nine tenses in the Turkish language. If we do not count the verb of the command expressing the request, then the past and present verbs form the order of tenses in the Arabic language.

Keywords: Turkish language; Turkish verb conjugation; Arabic and Turkish.

Available online at <https://regs.mosuljournals.com/>, © 2020, Regional Studies Center, University of Mosul. This is an open access article under the CC BY 4.0 license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Mazi Fiil nedir:

Mazi Fiil, bir işin olduğunu, hareketin bittiğini anlatan kipe (Mazi Fiil) denir (Ergin, 1958, 267). Mazi Fiil, Türkçede hem görülen geçmiş zaman hem de görülmeyen geçmiş zaman kipinin karşılığıdır.

Arapçada, birinci şahsa Mutekellim denir. İkinci şahsa Muhatab المخاطب denir, Arapçada ikinci şahsa hanım ise Muhataba المخاطبة denir. Üçüncü erkek şahsa Gaaib الغائب, üçüncü şahıs hanım ise Gaaibe الغائبة denir.

Türkçede görülen geçmiş zaman çekiminde iyelik eki menşeli olan ikinci tipteki şahıs ekleri kullanılır (Aytaç & Önen, 1972, 48). Bu çekim bugün şöyledir.

sev-di-m

sev-di-n

sev-di

sev-di-k

sev-di-niz

sev-di-ler

Görülmeyen geçmiş zaman çekimi ise de birinci tipteki şahıs ekleri ile yapılır (Oğlu, 1988, 54). Bugün şöyledir.

yaz-mış-ım

yaz-mış-sın

yaz-mış

yaz-mış-ız

yaz-mış-sınız

yaz-mış-lar

Arapçada ise Mazi Fiilin şahıslara göre çekimi şöyledir:

المؤنث المذكر	المشترك		
Dişi	Ortak	Erkek	
1- Şahıs:	gittim	ذَهَبْتُ	
2- Şahıs: ذَهَبْتُ	gittin	ذَهَبْتَ	
3- Şahıs: ذَهَبَ	gitti	ذَهَبَ	
1- Şahıs: -	ikimiz	ذهبنا	
2- Şahıs: -	ikiniz	ذهبتما	
3- Şahıs: ذَهَبْنَا	ikisi	gittiler	ذهبوا
1- Şahıs: -	gittik	ذهبنا	
2- Şahıs: ذَهَبْنَا	gittiniz		ذهبتم
3- Şahıs: ذَهَبْنَا	gittiler		ذهبوا
1- Şahıs:	geldim	جِئْتُ	
2- Şahıs: جِئْتُ	geldin		جِئْتُ
3- Şahıs: جاءت	geldi		جاء
1- Şahıs:	ikimiz	جئنا	
2- Şahıs:	ikiniz	جئتما	
3- Şahıs: جاءتا	ikisi	geldiler	جاءوا
1- Şahıs:	biz	جئنا	
2- Şahıs: جِئْنَا	geldiniz		جِئْتُمْ
3- Şahıs: جِئْنَا	geldiler		جاءوا

Arapçada Mazi Fiilinin teklik ve çokluk şekilleri şahıslara göre bu şekilde yapılır (Oğlu, 1988, 50). Arapçadaki Mazi Fiil, Türkiye Türkçesindeki görülen ve görülmeyen geçmiş zaman kipinin karşılığıdır

Muzari Fiili nedir: Muzari Fiili yapılmakta olan bir işi anlatır.

Türkçede Muzari fiili üç zaman kiplerini taşımaktadır. Zamanlar: Geniş zaman, Şimdiki zaman ve Gelecek zaman. Türkçede, bu fiiller zamanı da birlikte anlatıyor (Oğlu, 1988, 146).

Bu fiil kipine zaman denir.

1- Geniş zaman eki:

Türkçede, bugün geniş zaman çekimi şöyledir:

-r ile:

başla-r-ım

başla-r-sın

başla-r

başla-r-ız

başla-r-sınız

başla-r-lar

-ar, -er ile:

aç-ar-ım , sev-er-ım

aç-ar-sın , sev-er-sın

aç-ar , sev-er

aç-ar-ız , sev-er-ız

aç-ar-sınız , sev-er-sınız

aç-ar-lar , sev-er-ler

2- Şimdiki zaman eki:

Bu ek hem şekil, hem de zaman ifade eden eklerden biridir. Bu ek hareketin şimdiki zamanda ortaya çıktığını bildirir. Belirli bir zaman gösteren kesin bir bildirme ekidir (Zülfikar, 1976, 102).

Bugün Türkçede şimdiki zaman eki (-yor'dur)-yor eki de birinci tipteki eklerini alan şekil ve zaman eklerindedir (Oğlu, 1988, 149). Bugün şimdiki zaman çekimi şöyledir:

Gelmek:**Teklik**

geliyorum
geliyorsun
geliyor

Çokluk

geliyoruz
geliyorsunuz
geliyorlar

uyumak:

uyuyorum
uyuyorsun
uyuyor

uyuyoruz
uyuyorsunuz
uyuyorlar

Gelecek zaman eki:

Bu ek hem şekil, hem de zaman ifade eden eklerindedir. Bu hareketin gelecek zamanda olacağını bildirir (Uluşan & Uluşan, 1988, 45). Yukarıda geniş zaman ekleri ile şimdiki zaman ekinin de bazen gelecek zaman ifade eder.

-acak, -ecek eki Türkçede gelecek zamanın ekidir.

Gelecek zaman çekimi de birinci tipteki şahıs ekleri ile yapılır.

Bugün Türkçede çekimi şöyledir:

yapacağım	geleceğim
yapacaksın	geleceksin
yapacak	gelecek
yapacağız	geleceğiz
yapacaksınız	geleceksiniz
yapacaklar	gelecekler

Arapçadaki Muzari fiili Türkçenin geniş zaman, Şimdiki zaman ve Gelecek zamanın karşılığıdır (Oğlu, 1988, 46).

Arapçada, Muzari Fiilin şahıslara göre çekimi şöyledir:

المؤنث <u>Dişi</u>	المشترك <u>Ortak</u> افهم الدرس	المذكر <u>Erkek</u>
تَفْهَمِينَ الدرسَ تَفْهَمُ التلميذة الدرسَ	نَفْهَمُ الدرسَ تَفْهَمَانِ الدرسَ يَفْهَمَانِ الدرسَ نَفْهَمِ الدرسَ	تَفْهَمِ الدرسَ يَفْهَمُ التلميذَ الدرسَ
تَفْهَمِينَ الدرسَ يَفْهَمَنَّ الدرسَ		تَفْهَمُونَ الدرسَ يَفْهَمُونَ الدرسَ

Arapçada Muzari Fiilin çekimi şahıslara göre şöyledir:

المؤنث <u>Dişi</u>	المشترك <u>Ortak</u>	المذكر <u>Erkek</u>
<u>Tekil:</u>	اعملْ	
1- Şahıs:	Çalışırım	
2- Şahıs: تَعْمَلِينَ	Çalışırsın	تَعْمَلْ
3- Şahıs: تَعْمَلُ	Çalışır	يَعْمَلُ
<u>Coğul:</u>	نَعْمَلْ	
1- Şahıs:	Çalışırız	
2- Şahıs: تَعْمَلْنَ	Çalışırsınız	تَعْمَلُونَ
3- Şahıs: يَعْمَلْنَ	Çalışırlar	يَعْمَلُونَ

Arapçada Muzari Fiilin başına سَن getirilirse yakın gelecek gösterir, ama سوف getirilirse uzak gelecek ifade edilir (Samarai, 1980, 32).

Örnek:

Yazıyorum أكتبُ

Yakında anneme bir mektup yazacağım

ساكتب رسالةً إلى أمي

İleride babama bir mektup yazacağım.

سوف أكتب رسالةً إلى أبي

Okuyorsun اقرأُ

Kitabı yakında okuyacaksın

ستقرأ الكتاب

Kitabı ileride okuyacaksın

سوف تقرأ الكتاب

Emir kipi: Türkiye Türkçesinde emir kipi yardımcı fiil kiplerinden sayılır. Genellikle Emir kipinde kip eki bulunmaz. Bu kipi birinci tekil ve birinci çoğul şahısları yoktur (Bayat, 1992, 17).

Örnek. Mastar: Tartmak

Tekil, 1.yoktur.

Çoğul, 1. yoktur.

Tekil, 2. tart.

Çoğul, 2. tartın, tartınız.

Tekil, 3. tartsın.

Çoğul, 3. tartsınlar.

Örnek. Mastar: Yemek

Tekil, 1.yoktur.

Çoğul, 1. yoktur.

Tekil, 2. ye.

Çoğul, 2. yeyin, yeyiniz.

Tekil, 3. yesin.

Çoğul, 3. yesinler.

Arapçada ise emir kipi esas olarak Fiil çekimlerini gösterir.

Emir kipi Arapçada: Bir işin yapılmasını istemektir. Emir karşımızdakine veriyorsak, buna أمر الحاضر denir (Oğlu, 1988, 149).

Örnek:

Otur اجلس
Bak انظر

Mazisi üç harfli fiilden emir kipi yapmak için, Fiilin Muzari kipi alınır, başındaki ي harfi atışıp yerin, harfi getirilik son harfi sakin bulunur (Aytaç & Önen, 1972, 87).

Örnek:

Emir	Muzari	Mazi
افتح اجلس	يفتح يجلس	فَتَحَ جَلَسَ

Eğer fiilin kök ikinci harfi Muzari de Damma (ُ) ise, başa getirilen elife de, Damma verilir (S. F. El Samarai, 2007, 280).

Örnek:

Bak انظر ، ينظر ، انظر

Ama fiil kökünün ikinci harfi Muzari de Fetha (َ) veya kesra (ِ) ise, başına getirilen elife, kesra verilir (Uluşan & Uluşan, 1988, 32).

Örnek:

Aç افتح ، يفتح ، افتح
Otur اجلس . يجلس . اجلس

Arapçada Emir Hazırın, Şahıslara göre çekimi şöyledir:

Örnek:

Aç	امر الحاضر	Emir Hazır	المفرد
الجمع	المثنى		
افتحوا	افتحا		افتح
siz açınız	ikiniz açın		aç
افتحن	افتحا		افتحي

Örnek: نظرَ		
<u>الجمع</u>	<u>المثنى</u>	<u>المفرد</u>
انظروا	أنظراً	أنظرُ
siz bakınız	ikiniz bakın	bak
أنظرنَ	أنظراً	أنظري
Örnek: جَلَسَ		
<u>الجمع</u>	<u>المثنى</u>	<u>المفرد</u>
اجلسوا	اجلسا	اجلسُ
siz oturunuz	ikiniz oturun	otur
اجلسنَ	اجلسا	اجلسي
Örnek: اقرأَ		
<u>الجمع</u>	<u>المثنى</u>	<u>المفرد</u>
اقروا	اقرا	اقرأ
siz okuyunuz	ikiniz okuyun	oku
اقرانَ	اقرا	اقرئي

Arapçada, bir'de Emrul Gaib vardır.

Arapçada, bir'de Emrul Gaib nedir: Arapçada karşımızda olmayanın, orada bulunmayanın bir şey yapmasını da Emir kipi ile isteyebiliriz. Buna Emrul Gaib أمر الغائب denir (Oğlu, 1988, 56).

Emrul Gaib yapmak için, genellikle iki önemli noktayı hatırlarız:

- 1- Muzari Fiilin başına kesre harekeli bir lam getirilir.
- 2- Fiilin son harfinin harekesi cezme' getirilir (Uluşan & Uluşan, 1988, 67).

Arapçada Emrul Gaibin, Şahıslara göre çekimi şöyledir:

<u>الجمع</u>	<u>المثنى</u>	<u>المفرد</u>
cok	iki	tek
ليكتُوبوا	ليكتُوبا	ليكتُوب
onlar yazsınlar	ikisi yazsın	yazsın
ليكتُوبن	ليكتُوبا	ليكتُوب

Gerekli eki: Bu ek yalnız şekil ifade eden birek ektir. Bu ek gereklik şeklini ifade eder. Türkçede, bu ek bugün (-malı, -meli) şeklindedir (Bayat, 1992a, 15).

Gereklik çekimi bugün şöyledir:

yazmalıyım	yazmalıyız
yazmalısın	yazmalısınız
yazmal	yazmalılar

Arapçada ise, gereklik kipi yoktur. Yalnız anlam bakımından şu kelimeleri karşılar ((ینبغی أن , يجب أن , على... أن ...))

Örnek: مع الفعل

Seçimler bir gün sonra yapılmalı

ينبغي أن تجري الانتخابات بعد يوم

Dilek – şart eki: Bu ek yalnız şekil ifade eden bir ektir. Yardımcı fiil kiplerinde biri olan şart şeklini ortaya getirir (Allaf, 1991, 202).

Türkçede, şart şeklinin hiç bir hüküm taşımayan karakteri ile bütün fiil kipleri içinde çok farklı bir durumu vardır. Fiil çekimleri mukemmel cümle yapabildikleri halde şart şekli şart fonksiyonu ile mukemmel bir cümle değil, ancak hüküm taşımayan bağlı bir cümle kurabilir (Bayat, 1992a, 17).

Bugün şart eki –sa, -se şeklindedir.

Çekimi şöyledir.

gelsem	gelsek
gelsen	gelseniz
gelse	gelseler

Arapçada ise, bu kip sadece şu kelimeleri karşılar (لو ، إذا ، إن) , Bu kelimelere bir kaç örnek veriyoruz:

Kredi bulsam işe başlayacağım

معنى ذلك: لو أجد قرضاً أبدأ بالعمل

Bütün derslerde yüksek dereceler alsam

أتمنى لو أخذ درجات عالية في كل الدروس

Kardeşini görsen, selam söyle

إذا رأيت أخاك بلغ سلامي

İstek eki: Türkiye Türkçesinde istek birinci şahıslar için kullanılmış, böylece emir ve istek şekilleri karışmıştır. İstek eki (-a, -e)dir (Özkan, 2002, 32–333).

Demek ki istek kipi ve emir şekillerinin karışması ile şu şekli almıştır.

oturayım

oturalım

oturasın

oturasınız

otura

oturalar

Arapçada ise, anlam bakımından şimdiki zaman kipi ile istek(Lam)(لـ)'nın karşısıdır (İ. El Samarai, 1980, 12).

Örnek:

Tanrıya yalvaralım

لنتوسل إلى الله

Tanrı bizi korusun

فليحفظنا الله

وكذلك نستعمل لا الناهية عندما يكون الفعل منفيًا.

مثل:

Her duyduğun şeye inanma

لا تصدق كل شي

Sonuç

Bu konuda, Türkçede ve Arapçadaki fiil çeşitlerini hem de fiillerin şahıslara göre yaptık. Türkiye Türkçesindeki esas olarak beş çeşit fiilin, Arapçadaki karşılıklarını da belirttik. Bu karşılıklarda gördüğümüz gibi, görülen geçmiş zaman ve görülmeyen geçmiş zamanın, Arapçadaki karşılığı Mazi Fiildir. Diğer şimdiki zaman, geniş zaman ve gelecek zamanın, Arapçadaki karşılığı Muzari Fiilidir. Emir Fiili ise Türkçede yardımcı fiil olarak sayılır. Bunun yanında, Arapçada emir fiili esas olarak iki türü vardır. Bunlar Emrul-hazır ve emrul-gaib.

Bu konuda fiillerin çekimini ve aralarındaki karşılıkları geniş bir şekilde inceledik.

Kaynaklar

- Allaf, Ş. F. El. (1991). *Çağdaş Türk Dilbilgisi*. Edebiyat Fakültesi, Birinci Baskı.
- Aytaç, H., & Önen, A. (1972). *Yabancılar İçin Açıklamalı, Uygulamalı, Türkçe*.
- Bayat, M. F. (1992a). *Arapçadan-Türkçeye, Türkçeden-Arapçaya*. Tercümen Usulleri.
- Bayat, M. F. (1992b). *Türk Dilbilgisi*.
- Ergin, M. (1958). *Türk Dilbilgisi*. Edebiyat Fakültesi, Basım Evi.
- Oğlu, M. M. (1988). *Hocamızın Kitapları*. Şamil Yayın Evi.
- Özkan, İ. (2002). *Yabancılar İçin Türkçe Dersleri*.
- Samarai, İ. El. (1980). *Fiil, Zamanı Ve Eylemleri*.
- Samarai, S. F. El. (2007). *Maani, El Nahu: Vol. Cilt Iı*.
- Uluşan, A., & Uluşan, T. (1988). *Arapça Yardımcı Ders Kitabı*.
- Zülfikar, H. (1976). *Yabancılar İçin Türkçe Dersleri*.